Sosyal Politika Çalışmaları Yıl: 13 Sayı: 31 Temmuz-Aralık 2013
ISSN: 1303-0256

EBEVEYN EĞİTİM PROGRAMININ ANNELERİN EBEVEYNLİK ÖZ-YETERLİKLERİNE ETKİSİ*

Uzm. Psk. Dan. Tuba BAĞATARHAN** / Doç. Dr. Serap NAZLI***

Öz

Problem Durumu: Çocuk yetiştirme sürecinde yaşanan sorunlar anne babaların ebeveynlik öz-yeterliklerini azaltmaktadır. Bu süreçte ebeveynlerin desteklenmesi gerekmektedir.

Araştırmanın Amacı: "Ebeveyn Eğitim Programı"nın annelerin ebeveynlik öz-yeterlikleri üzerindeki etkilerini incelemektir.

Yöntem: Araştırma, tek gruplu ön-test, son-test ve izleme modeline dayalı deneysel bir çalışmadır. Deney grubuna 7 oturumluk "Ebeveyn Eğitim Programı" uygulanmıştır. Veri toplama aracı olarak "Anababalık Yetkinliği Ölçeği" (AYÖ) kullanılmıştır. Verilerin analizinde "Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi" kullanılmıştır.

Bulgular ve Sonuçlar: Araştırma sonuçları, "Ebeveyn Eğitim Programı"nın annelerin ebeveynlik öz-yeterliklerini arttırmada ve bu etkiyi sürdürmede etkili olduğunu göstermektedir.

Öneriler: Bulgular, Ebeveyn Eğitim Programı'nın, ilkokul öğrencilerinin annelerinin ebeveynlik öz-yeterliklerini artırmak amacıyla kullanılabileceğini göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: *Ebeveyn Eğitim Programı, Ebeveynlik Öz-Yeterliği, Anneler, Öz Yeterlik, Ebeveynler*

* Bu çalışma Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitimde Psikolojik Hizmetler Anabilim Dalında Doç. Dr. Serap NAZLI'nın Danışmanlığında Yürütülen Yüksek Lisans tezinin bir özetidir.

** Aydın Ilıcabaşı Ortaokulu Psikolojik Danışmanı
*** Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Fakültesi

THE EFFECT OF PARENT EDUCATION PROGRAM ON MOTHERS' PARENTAL SELF-EFFICACY

Abstract

Problem Statement: The problems that is faced during bringing up children decreases parents'self-efficacy. In this process parents should be supported.

Purpose of the Study: The research analyzes the effect of "Parent Education Program" on mothers'parental self-efficacy.

Procedure: The research is an experimental study based on a single group pretest-posttest and follow up model. Parent Education Program, consisted 7 sessions, has been applied to experimental group. To gather data, Parental Self-Efficacy Scale was used. For analysis of data, "Wilcoxon Signed Rank Test" was used.

Results and Conclusions: The results of the research shows that "Parent Education Program" increases mothers'parental self-efficacy significantly. And this increase is permanent.

Recommendations: The findings show that "Parent Education Program" can be used for increasing primary school childrens mothers'parental self-efficacy.

Key Words: *Parent Education Program, Parental Self-Efficacy, Mothers, Self-Efficacy, Parents*

1. GİRİŞ

Aile, çocuğa en yakın olan ve çocuğun en uzun süre etkileşimde bulunduğu çevresidir. Bu yakınlık ve etkileşim ailenin çocuk üzerinde en önemli etkiye sahip kişiler olmasını sağlar. Anne babalar, çocuğun fiziksel, bilişsel, davranışsal, psiko-sosyal, kişilik ve ahlak gelişimi üzerinde önemli bir role sahiptirler. Aile içindeki etkileşim örüntülerinin sağlıklı olması, çocuğun bir bütün olarak gelişmesini sağlar.

Aile, çocuğun ilk sosyal deneyimlerini edindiği yerdir. Çocuğun dünyaya gelişiyle içerisine girdiği ilk sosyal çevre olan ailesi onun temel ihtiyaçlarını karşılamakla birlikte kişiliğinin oluşmasında önemli bir etkiye sahiptir. Çocuğa yöneltilen davranış ve ona karşı takınılan tavır bu ilk yaşantıların örülmesinde büyük önem taşır. Aile üyeleriyle olan ilişkileri, çocuğun diğer bireylere, nesnelere ve tüm yaşama karşı aldığı tavırların, benimsediği tutum ve davranışların temelini oluşturur. Aile, aynı zamanda çocuğa, aile ve toplumun bir üyesi olduğu bilincini aşılar ve uyum biçimlerinin temelini atar (Yavuzer, 1996; Yavuzer, 2005; Yörükoğlu, 2000).

Büyüme aşamalarında başarılı olan çocuklar, iyi aile ilişkileri içerisinde yetişmiş bireylerdir. Aile içinde gerçekleşen başarılı ilişkiler, mutlu, arkadaşça, bunalımdan uzak ve yapıcı bireylerin oluşumunu sağlar. Çocuğun sevgi ve güven ortamında sağlıklı yetişmesini sağlamak, çocuğa yol göstermek, davranışlarına yön vermek ve

kurallara uyumunu sağlamak ailenin görevleri arasındadır (Özgüven, 2001; Yavuzer, 1996).

Ebeveynler çocuklarını, kendi ebeveynlerinin onları yetiştirirken gösterdikleri davranışları model alarak ya da kitap, dergi, internet gibi kaynaklardan ebeveynliğin doğasına ilişkin elde ettikleri bilgilere dayalı olarak yetiştirirler. Ebeveynlik davranışlarının bir diğer önemli belirleyicisi anne babaların ebeveynlik sırasındaki tutumları, inançları, düşünceleri ve duygularıdır (Grusec, 2007).

Anne babaların, ebeveynliği ne kadar yeterli düzeyde yaptıklarına ilişkin inanç, düşünce ve duyguları literatürde ebeveynlik öz-yeterliği kavramıyla ifade edilmektedir. Ebeveynlik öz-yeterliği, ebeveynlerin kişisel inançlarını, kendi yetenekleriyle farklı koşullar altında neler yapabileceklerini, zor koşullar altında farklı görevler için düzenlenmiş birtakım eylemleri ve duruma özgü görevleri gerçekleştirebilmeyi temsil etmektedir (Bandura, 1997). Coleman (1998)'a göre ebeveynlik öz-yeterliği, ebeveynlikte talep edilen rol ile ilişkili çeşitli görevleri gerçekleştirme yeteneğine ilişkin ebeveyn algılarının derecesidir. Başka bir tanıma göre ebeveynlik öz-yeterliği, ebeveynlerin ebeveynlik rollerini yetkin ve etkili bir şekilde gerçekleştirme beklentilerinin derecesidir (Teti ve Gelfand, 1991).

Yapılan araştırmalarda ebeveynlik öz-yeterliğinin çok sayıda faktörle ilişkili olduğu görülmektedir. Araştırma bulgularına göre, ebeveynlik öz-yeterliğinin annelik depresyonu (Bor ve Sanders, 2004; Coleman, 1998; Teti ve Gelfand, 1991), annenin stres düzeyi (Scheel ve Rieckmann, 1998), çocuğun mizacı ve sosyal destek (Coleman, 1998), ebeveynlik stratejileri (Ardelt ve Eccles, 2001), çocukların okumaya ilişkin algıları (Lynch, 2002), annenin ebeveynlik becerileri, çocuğun bilişsel gelişimi ve davranışları (Coleman ve Karraker, 2003), çocuğun okuma başarısı ve motivasyonu (Townsend ve Choi, 2004), çocukların dil ve konuşma becerilerinin geliştirilmesi (Desjardin, 2006), annelerin çocuk gelişimi ile ilgili bilgi düzeyleri (Hess, Teti ve Hussey, 2004), erken çocuklukta dil gelişimi (Diken ve Diken, 2008), çocuğun akademik başarısı ve sosyal yeterliği (Junttila, Vauras ve Laakkonen, 2007), çocuğun sosyal-duygusal uyum düzeyi (Kotil, 2010) gibi birçok faktörle ilişkili olduğu görülmüştür.

Ebeveynlik öz-yeterliği, ebeveynlerin esenlik duygusu ve ebeveynlik doyumu için önemlidir. Ebeveynlik öz-yeterliği inançları, ebeveynlik uygulamaları için doğrudan belirleyici bir faktördür (Coleman, 1998; Salonen, Kaunonen, Åstedt-Kurki, Järvenpää ve Tarkka, 2008; Salonen ve diğerleri, 2009).

Ebeveynlik öz-yeterliğinin yüksek olması motive edicidir ve ebeveynlerin çocuk yetiştirme konusundaki eylemlerine rehberlik etmektedir. Anne babaların ebeveynlik

öz-yeterliklerinin yüksek olması için etkili çocuk bakımı ile ilgili yeterli bilgi düzeyine sahip olmaları ve sahip oldukları bilgiler doğrultusunda ebeveynlik görevlerini başarılı bir şekilde gerçekleştireceklerine inanmaları gerekmektedir. Ayrıca, çocuklarının istenilen gelişimi Göstereceğine ve davranışlarının sosyal çevre içerisinde yer alan aile üyeleri ve arkadaşlar gibi sevdiği kişiler tarafından destekleneceğine inanmaları da gerekmektedir. Yüksek ebeveynlik öz-yeterliği, ebeveynlerin daha fazla çaba sarf etmelerini sağlamaktadır (Bandura, 1997; Coleman ve Karraker, 1997).

Jones ve Prinz (2005), anne babaların öz-yeterliklerinin çocuğun uyumu üzerinde doğrudan etkili olduğunu belirtmektedir. Ebeveynlik öz-yeterliği düşük olan anne-babaların çocuklarının daha fazla davranış problemleri yaşadıklarını gözlemlemişlerdir. Ebeveynlik öz-yeterliği düşük olan anneler ebeveynliği etkili bir şekilde yapabildiklerine inanmazlar. Bu ebeveynler, çocukları ile olan ilişkilerinde soğuk, duygusuz ve ilgisizdirler (Teti ve Gelfand, 1991).

Bu araştırma çerçevesinde ilköğretim 1. sınıf öğrencilerinin annelerine yönelik olarak hazırlanan Ebeveyn Eğitim Programı'nın annelerin ebeveynlik öz-yeterlikleri üzerindeki etkisi incelenmiştir. İlkokul 1. sınıf öğrencilerinin ebeveynleri çocuğun okula uyum ve okuma-yazmaya geçiş sürecinde yaşadığı zorluklar nedeniyle yorucu bir dönem geçirmektedirler. Bu dönem, anne babaların çocuğun okula uyum sağlaması ve başarı duygusunu tatması için çocuklarına yardımcı olmalarını ve okul ile işbirliği içerisinde çalışmalarını gerektirmektedir. Thompson ve diğerleri (1997), ebeveynlik öz-yeterliği yüksek olan ebeveynlerin çocuğun başarısını desteklemek için ailenin iç kaynaklarını ve çocuğun başarılarını destekleyecek güvenli diğer dış kaynakları kullandıklarını belirtmektedirler (Akt. Porter, 2008).

Coleman ve Karraker'e (1997) göre, anne babaların ebeveynlik öz-yeterliğinin yüksek olmasında etkili faktörlerden birisi de etkili çocuk bakımı ile ilgili yeterli düzeyde bilgiye sahip olmalarıdır. Yapılan araştırmalarda çocuk gelişimi, eğitimi ve bakımı ile ilgili konularda yeterli düzeyde bilgiye sahip olmanın ebeveynlik öz-yeterliğini ve çocuk yetiştirme tutumlarını olumlu yönde etkilediği yapılan çalışmalarda ortaya konulmuştur. Bu durum, ebeveynleri bilgilendirici eğitim çalışmalarının gerekliliğini göstermektedir.

Ebeveyn eğitim programları, ebeveynlerin çocuk yetiştirmeye yönelik geçmiş bilgileri dikkate alınarak ailelerin gereksinimi olan noktalarda onlara yol göstermektedir. Bu programlar, ebeveynlere hem ebeveynlikle ilgili bilgileri hem de çocuk bakımı ve eğitimiyle ilgili bilgileri kazandırmaktadır (Tezel Şahin ve Ersoy, 1999; Tezel Şahin ve Özbey, 2007). Özellikle okul çağında çocuğu olan anne babalar üzerinde ebeveyn eğitim programlarının önemli etkileri vardır. Bilgin (1990), okul-aile işbirliği ve sorunları üzerine yaptığı araştırmada anne babaların okul-aile ilişkilerini geliştirmede

yetersizlikler gösterdiklerini, anne-baba eğitiminin okul-aile ilişkilerinin düzene girmesinde ve öğrencilerin okul başarılarının artırılmasında etkili olduğunu ortaya koymuştur.

Ülkemizde anne baba eğitiminin ebeveynlik öz-yeterliklerine etkisi üzerine yapılan deneysel çalışmalar oldukça sınırlıdır. Literatür incelendiğinde yurtdışında anne babaların ebeveynlik öz-yeterliklerini geliştirmek amacıyla yapılan birçok deneysel çalışma olmasına karşılık ülkemizde bu konuda sınırlı sayıda deneysel çalışmaya rastlanmıştır. Yurtdışında bu konuda yapılan araştırmalar (Bloomfield ve Kendal, 2010; Gross, Fogg ve Tucker, 1995; Gross ve diğ., 2003; Hess ve diğ., 2004; Hindin, 2001; Landy ve Menna, 2006; Melnyk ve diğ., 2001; Pisterman ve diğ., 1992; Sofronoff ve Farbotko, 2002; Tucker, Gross, Fogg, Delaney ve Lapporte,1998) incelendiğinde ebeveyn eğitim programlarının anne babaların ebeveynlik öz-yeterliklerini arttırmada etkili olduğu görülmektedir. Ülkemizde de ebeveyn eğitim programları aracılığıyla, anne babaların ebeveynlik öz-yeterlikleri üzerinde etkili sonuçlar elde edilebilir. Bu araştırma kapsamında annelerin ebeveynlik öz-yeterliklerini geliştirmek amacıyla Ebeveyn Eğitim Programı hazırlanmış ve etkililiği test edilmiştir. Bu bağlamda araştırmanın genel amacı, Ebeveyn Eğitim Programı'nın annelerin ebeveynlik öz-yeterlikleri üzerindeki etkisini incelemektir. Araştırmanın genel amacına dayalı olarak aşağıdaki denenceler test edilmiştir:

- Ebeveyn Eğitim Programı'na katılan annelerin etkili anababalık yapabilme becerilerine ilişkin öz-yeterlikleri artar ve bu artış kalıcı olur.
- Ebeveyn Eğitim Programı'na katılan annelerin eğitime aktif katılabilme becerilerine ilişkin öz-yeterlikleri artar ve bu artış kalıcı olur.
- Ebeveyn Eğitim Programı'na katılan annelerin ebeveynlik öz-yeterlikleri artar ve bu artış kalıcı olur.

2. YÖNTEM

2.1. Araştırma Modeli

Araştırmada, annelere uygulanan Ebeveyn Eğitim Programı ile annelerin ebeveynlik öz-yeterliklerini artırmak amacıyla ön-test, son-test ve izleme testi, tek gruplu deneysel bir desen kullanılmıştır.

Araştırmanın bağımlı değişkeni: Annelerin ebeveynlik öz-yeterlikleri (Anababalık Yetkinliği Ölçeği'nden alınan puanlar) bu araştırmanın bağımlı değişkenini oluşturmaktadır.

Araştırmanın bağımsız değişkeni: Araştırmanın bağımsız değişkeni, deney grubuna uygulanan Ebeveyn Eğitim Programı'dır.

2.2. Çalışma Grubu

Bu araştırmanın çalışma grubunu 2010–2011 eğitim öğretim yılı Düzce TOKİ Mehmet Akif Ersoy İlköğretim Okulunda 1. sınıfta öğrenim görmekte olan 16 öğrencinin annesi oluşturmaktadır. Araştırmaya katılan anneler gönüllülük esasına dayalı olarak programa katılmışlardır. Okula yeni başlamaları nedeniyle uyum sorunları yaşayan 1. sınıf öğrencilerinin annelerinin desteğe daha fazla ihtiyaç duyacakları düşüncesinden hareket edilerek 1. sınıfta çocuğu olan annlerin ebeveynlik öz-yeterliklerinin geliştirilmesinin daha yararlı olacağı düşünülmüştür. Katılımcılar, 25-40 yaş grubu aralığındadır. Eğitim durumlarına bakıldığında, annelerin 6'sı ilkokul, 5'i ortaokul, 5'i lise mezunudur. Programa katılan annelerin tamamı çalışmamaktadır. Katılımcıların 3'ü geniş aile, 13'ü ise çekirdek aile yapısına sahiptir.

2.3. Ebeveyn Eğitim Programı

Ebeveyn Eğitim Programı'nın annelerin ebeveynlik öz-yeterlikleri üzerindeki etkililiğini araştırmayı amaçlayan bu çalışmada, araştırmacı tarafından 7 oturumluk bir Ebeveyn Eğitim Programı tasarlanmıştır. Programın tasarım süreci Nazlı (2011)'nın önerdiği gibi 2 adımda gerçekleştirilmiştir. Bu adımlar aşağıda verilmiştir:

2.3.1. Programın Alt Yapısının Hazırlanması

Ebeveyn Eğitim Programı'nın alt yapısı hazırlanırken üç faktör göz önünde bulundurulmuştur:

Öncelikle programın felsefi ve kuramsal temelleri belirlenmiştir. Hazırlanan Ebeveyn Eğitim Programı'nda "hümanist" felsefi akım temel alınmıştır. Programın kuramsal temeli ise Davranışçı Aile Danışmanlığı Kuramına özellikle de Bandura'nın Sosyal Öğrenme Kuramına dayanmaktadır. Sosyal Öğrenme Kuramına göre birey, kendi davranışlarını gözleyip, kendi ölçütleriyle karşılaştırarak değerlendirebilir ve pekiştirerek ya da cezalandırarak davranışlarını düzenler (Senemoğlu, 2005). Araştırmada üzerinde durulan öz-yeterlik kavramı ilk olarak Albert Bandura'nın Sosyal Öğrenme Kuramında ele alınmıştır. Bandura'ya göre öz-yeterlik ve öz-düzenleme davranış üzerinde etkili olan iki temel kavramdır (Senemoğlu, 2005). Bandura'ya (1997) göre öz-yeterlik, kişinin belli koşullar altında ne yapabileceğine olan inancıdır ve bireylerin olası durumların yönetimi için gerekli etkinlikleri organize edip başarılı bir şekilde yürütme yeteneğine ilişkin kendi haklarındaki yargılarını temsil eder.

Sosyal Öğrenme Kuramında öz-yeterlik kavramı incelenirken ebeveynlerin ebeveynlik öz-yeterlikleri de ele alınmıştır. Ebeveynlik öz-yeterliği, ebeveynlerin kendilerinden talep edilen ebeveynlik rolü ile ilgili çeşitli görevleri gerçekleştirme yeteneklerine ilişkin ebeveyn algılarının derecesi olarak tanımlanmaktadır (Coleman, 1998). Sosyal Öğrenme Kuramına göre anne babaların kendilerini ebeveynlik konusunda yeterli hissedebilmeleri için sahip olmaları gereken özelliklerden birisi, ebeveynlerin çocuk bakımı ile ilgili yeterli bilgi düzeyine sahip olmalarıdır (Coleman ve Karraker, 1997). Yapılan araştırmalarda ebeveynlik öz-yeterliği annelerin çocuk gelişimi ile ilgili bilgi düzeyleri (Hess ve diğerleri, 2004) ve ebeveynlik becerileri (Coleman, 2003) ile de ilişkili bulunmuştur. Bu bulgulardan hareket edilerek hazırlanan ebeveyn eğitimi programı çerçevesinde annelerin ebeveynliğe ilişkin bilgi ve becerilerinin arttırılması sağlanmaya çalışılmıştır.

Ebeveyn Eğitim Programı'nın oturumları yapılandırılırken literatürdeki mevcut ebeveyn eğitim programları (örneğin Elibol, 2007; Kaya, 1992; Öğretir, 2004; Sanan Şenbay, 2004) gözden geçirilmiştir.

Programın felsefi ve kuramsal temelleri belirlenip literatürdeki ebeveynlik öz-yeterliği ile ilgili çalışmalar gözden geçirildikten sonra, deney grubunun eğitim düzeyi, sosyo-kültürel değerleri ve ihtiyaçları dikkate alınmıştır. Eğitim programına katılan anneler ilkokul, ortaokul ve lise mezunudurlar. Ebeveyn Eğitim Programı'nın içeriği gruptaki annelerin tamamının rahatlıkla anlayabileceği kadar yalın bir hale getirilmiş, konular örnek olaylarla somutlaştırılmıştır. Ayrıca, ilkokula yeni başlayan çocukların annelerinin özellikle çocuğun okul başarısını evde destekleme ve okul ile işbirliği içinde çalışma konularına yönelik bilgilendirme çalışmalarına ihtiyaçları olduğu düşünülerek Ebeveyn Eğitim Programı'nın içeriğine bu konular da dahil edilmiştir.

2.3.2. Programın Tasarım Süreci

Program dört ana öğeye göre (kazanım, içerik, süreç ve değerlendirme) tasarlanmıştır.

a. Programın birinci öğesi **kazanımlar**dır. Kazanımlarla eğitim programına katılanlara hangi bilgi, beceri ve tutumların kazandırılacağı belirlenmiş olur (Nazlı, 2011). Ebeveyn Eğitim Programı'nın kazanımları Wellman ve Moore'un taksonomisi (Nazlı, 2011) dikkate alınarak hazırlanmıştır.

Ebeveyn Eğitim Programı'nın kazanımları Wellman ve Moore'un taksonomisine göre algılama ve kavrama düzeyinde belirlenmiştir.

Ebeveyn Eğitim Programı'nın kazanımları şu şekildedir:

1. Oturum:

• Çocuk gelişiminde temel kavramları fark eder.

• 7-11 yaş dönemi fiziksel ve sosyal gelişim özelliklerini kavrar.

2. Oturum:

• 7-11 yaş dönemi duygusal-sosyal, zihinsel ve kişilik gelişim özelliklerini kavrar.

3. Oturum:

• Cezanın çocuklar üzerindeki etkilerini fark eder.

• Olumlu disiplin yöntemlerini bilir.

4. Oturum:

• Çocuk yetiştirme tutumlarının çocuklar üzerindeki etkilerini fark eder.

• Çocuk yetiştirmede benimsediği tutumları gözden geçirir.

5. Oturum:

• Çocukları ile iletişimde dinleme ve ben iletilerinin önemini fark eder.

6. Oturum:

• Okul başarısında ailenin rolünü fark eder.

7. Oturum:

• Çocuklarının sınıf öğretmeni ve okul idaresi ile iletişim halinde olmanın önemini bilir.

b. Programın ikinci öğesi **içerik**tir. Araştırmada annelerin ebeveynlik öz-yeterliklerini arttırmak amacıyla hazırlanan Ebeveyn Eğitim Programı'nda şu konulara yer verilmiştir:

1. Oturum: 7-11 Yaş Fiziksel ve Sosyal Gelişim Özellikleri

2. Oturum: 7-11 Yaş Duygusal Gelişim, Kişilik Gelişimi, Zihin Gelişimi ve Ahlak Gelişimi Özellikleri

3. Oturum: Olumlu Disiplin Yöntemleri

4. Oturum: Çocuk Yetiştirme Tutumları

5. Oturum: Aile İçi İletişim

6. Oturum: Okul Başarısında Ailenin Rolü

7. Oturum: Okul Aile İşbirliği

c. Programın üçüncü öğesi **süreç**tir. Deney grubunu oluşturan anneler ile haftada bir kez her biri 90 dakika süren 7 oturum yapılmıştır. Oturumların başında oturumun konusuna üyelerin dikkati çekilmeye çalışılmıştır. Daha sonra, oturumun içeriğine uygun bir bilgilendirme çalışması yapılmıştır. Oturumlar kısa grup tartışmaları ve etkinliklerle desteklenmiştir. Oturumların sonunda ise üyelere oturumun içeriğine ilişkin yazılı bir doküman verilmiştir. Ayrıca, oturum sonlarında öğrenilen bilgilerin hayatta uygulanmalarını sağlayacak nitelikte ev ödevleri verilmiştir. İkinci oturumdan itibaren oturumların başında öncelikle bir önceki oturumda ele alınan konuların kısa bir özeti yapılmış ve 5-10 dakika kadar önceki oturumda verilen ev ödevleri üzerinde durulmuştur. Sonrasında, o haftaki oturumun konusuna geçilmiştir.

d. Programın dördüncü öğesi **değerlendirme**dir. Annelerin ebeveynlik öz-yeterliklerini ölçmek için Anababalık Yetkinliği Ölçeği (AYÖ) kullanılmıştır. Anababalık Yetkinliği Ölçeği deneysel işlemden önce ön-test olarak, deneysel işlemin son oturumunda son-test olarak, deneysel işlemin tamamlanmasından 2 ay sonra ise programın etkilerinin kalıcılığını ölçmek amacıyla izleme testi olarak uygulanmıştır.

2.4. Veri Toplama Araçları

Araştırmada tek bağımlı değişkene ilişkin bilgi toplanmıştır. Araştırmanın bağımlı değişkeni olan ebeveynlik öz-yeterliğini ölçmek amacıyla Kaner (2007) tarafından geliştirilen Anababalık Yetkinliği Ölçeği (AYÖ) kullanılmıştır. Ayrıca grup üyelerine ilişkin bazı bilgileri edinmek için de araştırmacı tarafından geliştirilen "Aile Bilgi Formu" kullanılmıştır.

2.4.1. Anababalık Yetkinliği Ölçeği (AYÖ)

Anne-babaların, anababalık davranışlarıyla ilgili yetkinlik inançlarını belirlemek amacıyla Kaner (2007) tarafından geliştirilen AYÖ, 52 maddeden oluşan 5'li likert tipi bir ölçektir. AYÖ'nün iki alt ölçeği bulunmaktadır (Kaner, 2007):

a. Etkili Anababalık Yapabilme (EABY): Bu alt ölçekte, etkili anababalık davranışları ölçülmektedir. Çocuğun sağlıklı beslenmesini sağlama, sorunlarıyla ilgilenme, ihtiyaçlarına cevap verme, çocuğa söz hakkı tanıma, onun için öncelikli bir başvuru kaynağı olabilme ve ebeveynin kendini geliştirme çabasının olup olmaması gibi konularda anne babaların ne durumda olduğunu belirlemek amacıyla yazılmış 39 madde bulunmaktadır.

b. Eğitime Aktif Katılabilme (EAK): Bu alt ölçekte, anne-babaların çocuklarının eğitimlerine katılım dereceleri ölçülmektedir. Anne babaların okul ile işbirliği içerisinde çalışması, okuldaki öğrenmeleri takip etmesi, çocuğa çalışma ortamının evde düzenlenmesi ve akademik başarısının evde desteklenmesi gibi konularla anne babaların ne kadar ilgilendiklerini belirlemek amacıyla yazılmış 13 madde bulunmaktadır.

AYÖ'deki maddeler, 5'li likert tipi ölçek ile puanlanmaktadır: Kesinlikle yaparım (5 puan), genellikle yaparım (4 puan), yaparım (3 puan), nadiren yaparım (2 puan), kesinlikle yapamam (1 puan). AYÖ'den yüksek puan almak, anababalık özelliklerine ilişkin yüksek yetkinliği ifade etmektedir. AYÖ'nün alt ölçeklerinin yanı sıra ölçekten toplam puan da alınmaktadır (Kaner, 2007).

AYÖ'nün benzer ölçekler geçerliliğini saptamak amacıyla Dağ (2002) tarafından geliştirilen Kontrol Odağı Ölçeği'nin Kişisel Kontrol Alt ölçeği ile AYÖ 90 anne ve babaya uygulanmıştır. Kişisel Kontrol Alt ölçeği toplam puanı ile AYÖ toplam puanı arasında pozitif ve anlamlı bir korelasyon katsayısı elde edilmiştir ($r=0.49$, $p<0.01$). Buna göre yüksek anababalık yetkinliği olan anne-babalar içsel kontrol odağına sahiptirler. Ancak, Kontrol Odağı Ölçeği'nin, üniversite öğrencileri üzerinde geliştirildiğini dikkate alıp bu sonucu dikkatle değerlendirmek ve Kontrol Odağı Ölçeği'nin anne-babalardan toplanan veriler ile geçerlik ve güvenirliğini incelemek gerekmektedir. AYÖ'nün ayırt edici geçerliğine Beck Depresyon Ölçeği ile bakılmış, iki ölçeğin toplam puanları arasında negatif ancak anlamlı olmayan bir ilişki bulunmuştur ($r= 0.03$, $p>0.05$). AYÖ'nün ayırt edici ve benzer ölçek geçerlikleri ileri araştırmalarda incelenmesi gerekmektedir (Kaner, 2007).

AYÖ'nün güvenirliliğini belirlemek amacıyla Cronbach Alpha iç tutarlılık analizi yapılmıştır. AYÖ'nün alpha katsayısını belirlemek amacıyla hem tüm ölçeğin, hem de alt ölçeklerin Cronbach-Alpha iç tutarlılık katsayıları belirlenmiştir. Yapılan analiz sonucunda, iç tutarlılık katsayılarının birinci faktör (Etkili Anababalık Yapabilme) için 0.92 ve ikinci faktör (Eğitime Aktif Katılabilme) için 0.86 olduğu görülmüştür. Ölçekte yer alan tüm maddeler için yapılan analizde ise iç tutarlılık katsayısı 0.93 olarak bulunmuştur (Kaner, 2007).

2.4.2. Aile Bilgi Formu

Araştırmada veri toplama aracı olarak ailelerin demografik özelliklerini belirlemek amacıyla araştırmacı tarafından geliştirilen "Aile Bilgi Formu" kullanılmıştır. Aile bilgi formu tek bölümden oluşmaktadır. Form kapsamında ebeveynlerden anne ve babanın yaşı, öğrenim durumu, çalışma durumu, ailenin gelir durumu gibi konulara ilişkin bilgi elde edilmektedir.

2.5. Verilerin Analizi

Bu araştırmada Ebeveyn Eğitim Programı tek bir gruba uygulanmıştır. Ön-test, son-test ve izleme testinin uygulandığı bu araştırmada öncelikle kullanılacak istatistik tekniğini belirlemek amacıyla AYÖ'den alınan puanların dağılımının normalliği test edilmiştir. Dağılımın normal olmaması ve katılımcı sayısının az olması ($n<30$) nedeniyle verilerin analizinde parametrik olmayan bir teknik kullanılmıştır. Araştırmada, deney grubunun ön-test, son-test ve izleme testi ölçümlerinin istatistiksel anlamlılığını test etmek amacıyla Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi kullanılmıştır. Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi, ilişkili iki ölçüm setine ait puanlar arasındaki farkın anlamlılığını test etmek amacıyla kullanılır. Bu test, ilişkili iki ölçüm setine ait fark puanlarının yönünün yanı sıra miktarını da dikkate alır (Büyüköztürk, 2009). Veri toplama araçlarıyla toplanan veriler SPSS 13.0 paket programında istatistiki işlemlere tabi tutulmuştur. Anlamlılık düzeyi 0.05 olarak kabul edilmiştir.

3. BULGULAR

3.1. Annelerin Ebeveynlik Öz-Yeterliklerine ilişkin Denencelerin Test Edilmesi

Araştırmada annelerin ebeveynlik öz-yeterliklerine ilişkin denencelerin test edilmesinde kullanılacak verilerin toplanması amacıyla Anababalık Yetkinliği Ölçeği, deneysel işlemden önce ön-test olarak, deneysel işlemden sonra son-test olarak ve deneysel işlemin tamamlanmasından 2 ay sonra izleme testi olarak üç kez uygulanmıştır. Deney grubundaki annelerin Anababalık Yetkinliği Ölçeği'nden almış oldukları ön-test, son-test ve izleme testi puanlarına ilişkin Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi sonuçları denencelerin sırası dikkate alınarak verilmiştir.

1. denence **"Ebeveyn Eğitim Programı'na katılan annelerin etkili anababalık yapabilme becerilerine ilişkin öz-yeterlikleri artar ve bu artış kalıcı olur."** şeklindedir. Annelerin Ebeveyn Eğitim Programı öncesinde ve sonrasında elde ettikleri etkili anababalık yapabilme becerilerine ilişkin öz-yeterlikleri ile ilgili ön-test ve son-

Son Test - Ön Test	n	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	z	p
Negatif Sıra	1	1,00	1,00	3,467	.001
Pozitif Sıra	15	9,00	135,00		
Eşit	0				
p<.01					

Tablo 1: Deney Grubunun Etkili Anababalık Yapabilme Alt Ölçeği Ön-test ve Son-test Puanlarına İlişkin Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi Sonuçları

test puanlarına ilişkin Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi sonuçları Tablo 1'de, son-test ve izleme testi puanlarına ilişkin Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi sonuçları ise Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 1, deney grubundaki annelerin Anababalık Yetkinliği Ölçeği Etkili Anababalık Yapabilme Alt Ölçeğinden aldıkları deney öncesi ve sonrası puanları arasında anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir, z=3,46, p<.01. Fark puanlarının sıra ortalamaları ve toplamları dikkate alındığında, gözlenen bu farkın pozitif sıralar, yani son-test puanları lehine olduğu görülmektedir. Bu sonuca göre, eğitim programına katılan annelerin etkili anababalık yapabilme becerilerine ilişkin öz-yeterliklerinin programdan sonra anlamlı düzeyde artış gösterdiği görülmektedir.

Tablo 2, deney grubundaki annelerin Anababalık Yetkinliği Ölçeği Etkili Anababalık Yapabilme Alt Ölçeğinden aldıkları deney sonrası ve izleme testi puanları arasında anlamlı bir fark olmadığı görülmektedir, z=1,34, p>.05. Bu bulgu, izleme testi sonuçlarına göre uygulanan Ebeveyn Eğitim Programı'nın etkilerinin devam etmekte olduğunu göstermektedir. Elde edilen bulgular, araştırmanın "Ebeveyn Eğitim Programı'na katılan annelerin etkili anababalık yapabilme becerilerine ilişkin öz-yeterlikleri artar ve bu artış kalıcı olur." şeklinde ifade edilen denencesini desteklemektedir.

İzleme Testi - Ön Test	n	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	z	p
Negatif Sıra	4	10,50	42,00	1,346	.178
Pozitif Sıra	12	7,83	94,00		
Eşit	0				

Tablo 2 : Deney Grubunun Etkili Anababalık Yapabilme Alt Ölçeği Son-test ve İzleme Testi Puanlarına İlişkin Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi Sonuçları

2. denence **"Ebeveyn Eğitim Programı'na katılan annelerin eğitime aktif katılabilme becerilerine ilişkin öz-yeterlikleri artar ve bu artış kalıcı olur." şeklindedir**. Annelerin Ebeveyn Eğitim Programı öncesinde ve sonrasındaki eğitime aktif katılabilme becerilerine ilişkin öz-yeterlikleri ile ilgili ön-test ve son-test puanlarına ilişkin Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi sonuçları Tablo 3'te, son-test ve izleme testi puanlarına ilişkin Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi sonuçları ise Tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 3, deney grubundaki annelerin Anababalık Yetkinliği Ölçeği Eğitime Aktif Katılabilme Alt Ölçeğinden aldıkları deney öncesi ve sonrası puanları arasında anlamlı

Son Test - Ön Test	n	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	z	p
Negatif Sıra	3	7,00	21,00	2,435	.015
Pozitif Sıra	13	8,85	115,00		
Eşit	0				
p<05					

Tablo 3 : Deney Grubunun Eğitime Aktif Katılabilme Alt Ölçeği Ön-test ve Son-test Puanlarına İlişkin Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi Sonuçları

İzleme Testi - Ön Test	n	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	z	p
Negatif Sıra	5	9,30	46,50	1,114	,265 v
Pozitif Sıra	11	8,14	89,50		
Eşit	0				

Tablo 4: Deney Grubunun Eğitime Aktif Katılabilme Alt Ölçeği Son-test ve İzleme Testi Puanlarına İlişkin Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi Sonuçları

bir fark olduğunu göstermektedir, z=2,43, p<.05. Fark puanlarının sıra ortalamaları ve toplamları dikkate alındığında, gözlenen bu farkın pozitif sıralar, yani son-test puanları lehine olduğu görülmektedir. Bu sonuca göre, eğitim programına katılan annelerin eğitime aktif katılabilme becerilerine ilişkin öz-yeterliklerinin programdan sonra anlamlı düzeyde artış gösterdiği görülmektedir.

Tablo 4, deney grubundaki annelerin Anababalık Yetkinliği Ölçeği Eğitime Aktif Katılabilme Alt Ölçeğinden aldıkları deney sonrası ve izleme testi puanları arasında anlamlı bir fark olmadığı görülmektedir, z=1,11, p>.05. Bu bulgu, izleme testi sonuçlarına göre uygulanan Ebeveyn Eğitim Programı'nın etkilerinin devam etmekte olduğunu göstermektedir. Elde edilen bulgular, araştırmanın "Ebeveyn Eğitim Programı'na katılan annelerin eğitime aktif katılabilme becerilerine ilişkin öz-yeterlikleri artar ve bu artış kalıcı olur." şeklinde ifade edilen denencesini desteklemektedir.

3. denence **"Ebeveyn Eğitim Programı'na katılan annelerin ebeveynlik öz-yeterlikleri artar ve bu artış kalıcı olur."** şeklindedir. Annelerin ebeveynlik öz-yeterlikleri ölçeğin toplam puanı dikkate alınarak değerlendirilmiştir. Annelerin Ebeveyn Eğitim Programı öncesinde ve sonrasında elde ettikleri ebeveynlik öz-yeterlikleri ile ilgili ön-test ve son-test puanlarına ilişkin Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi

Son Test - Ön Test	n	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	z	p
Negatif Sıra	1	6,50	6,50	3,182	.001
Pozitif Sıra	15	8,63	129,50		
Eşit	0				
p<01					

Tablo 5 : Deney Grubunun Anababalık Yetkinliği Ölçeği Ön-test ve Son-test Toplam Puanlarına İlişkin Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi Sonuçları

İzleme Testi - Ön Test	n	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	z	p
Negatif Sıra	5	9,00	45,00	1,190	.234
Pozitif Sıra	11	8,27	91,00		
Eşit	0				

Tablo 6 : Deney Grubunun Anababalık Yetkinliği Ölçeği Son-test ve İzleme Testi Toplam Puanlarına İlişkin Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi Sonuçları

sonuçları Tablo 5'te, son-test ve izleme testi puanlarına ilişkin Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi sonuçları ise Tablo 6'da verilmiştir.

Tablo 5, deney grubundaki annelerin Anababalık Yetkinliği Ölçeğinden aldıkları deney öncesi ve sonrası puanları arasında anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir, $z=3,18$, $p<.01$. Fark puanlarının sıra ortalamaları ve toplamları dikkate alındığında, gözlenen bu farkın pozitif sıralar, yani son-test puanları lehine olduğu görülmektedir. Bu sonuca göre, eğitim programına katılan annelerin ebeveynlik öz-yeterliklerinin programdan sonra anlamlı düzeyde artış gösterdiği görülmektedir.

Tablo 6 incelendiğinde deney grubundaki annelerin Anababalık Yetkinliği Ölçeğinden aldıkları deney sonrası ve izleme testi puanları arasında anlamlı bir fark olmadığı görülmektedir, $z=1,19$, $p>.05$. Bu bulgu, izleme testi sonuçlarına göre uygulanan Ebeveyn Eğitim Programı'nın etkilerinin devam etmekte olduğunu göstermektedir. Elde edilen bulgular, araştırmanın "Ebeveyn Eğitim Programı'na katılan annelerin ebeveynlik öz-yeterlikleri artar ve bu artış kalıcı olur." şeklinde ifade edilen denencesini desteklemektedir.

4. TARTIŞMA VE YORUM

Araştırma bulguları, annelerin etkili anababalık yapabilme becerilerine ilişkin öz-yeterlikleri ile ilgili ön-test ve son-test puanları arasında pozitif yönde anlamlı bir fark olduğu yönündedir. Son-test ve izleme testi puanları arasında ise anlamlı bir fark bulunmamaktadır. Programa katılan annelerin etkili anababalık yapabilme becerilerine ilişkin öz-yeterliklerinde programdan sonra artış olmuştur. İzleme çalışmasında da bu artışın korunduğu görülmektedir. Ebeveyn Eğitim Programı'na katılan annelerin etkili anababalık yapabilme becerilerine ilişkin öz-yeterliklerinde meydana gelen artışın gruba uygulanan Ebeveyn Eğitim Programı'ndan kaynaklandığı söylenebilir. Araştırma bulguları, annelerin eğitime aktif katılabilme becerilerine ilişkin öz-yeterlikleri ile ilgili ön-test ve son-test puanları arasında pozitif yönde anlamlı bir fark olduğu yönündedir. Son-test ve izleme testi puanları arasında ise anlamlı bir fark bulunmamaktadır. Programa katılan annelerin eğitime aktif katılabilme becerilerine ilişkin öz-yeterliklerinde programdan sonra artış olmuştur. İzleme çalışmasında da bu artışın korunduğu görülmektedir. Ebeveyn Eğitim Programı'na katılan annelerin eğitime aktif katılabilme becerilerine ilişkin öz-yeterliklerinde meydana gelen artışın gruba uygulanan Ebeveyn Eğitim Programı'ndan kaynaklandığı söylenebilir. Ebeveynlik öz-yeterliğini ölçmek amacıyla kullanılan Anababalık Yetkinliği Ölçeği toplam puanına bakılarak annelerin ebeveynlik öz-yeterlikleri belirlenmiş, annelerin ebeveynlik öz-yeterlikleri ile ilgili ön-test ve son-test puanları arasında pozitif yönde anlamlı bir fark olduğu, son-test ve izleme testi puanları arasında ise anlamlı bir fark bulunmadığı görülmüştür. Son-testte meydana gelen artışın izleme çalışmasında korunduğu söylenebilir. Ebeveyn Eğitim Programı'na katılan annelerin ebeveynlik öz-yeterliklerinde meydana gelen artışın gruba uygulanan Ebeveyn Eğitim Programı'ndan kaynaklandığı söylenebilir.

Bu sonuçlar çeşitli araştırma bulgularıyla paralellik göstermektedir. Pisterman ve diğerlerinin (1992) yaptıkları çalışmada grupla ebeveyn eğitiminin eğitimden hemen sonra ve üç ay sonra yapılan ölçümlere göre ebeveynlik öz-yeterliği üzerinde olumlu bir etkiye sahip olduğu, ebeveynlik öz-yeterliğini arttırdığı görülmüştür. Gross ve diğerlerinin (1995) çalışmaları, iki yaşında çocuğu olan ailelere olumlu ebeveyn-çocuk ilişkilerini geliştirmek için uygulanan 10 haftalık bir ebeveyn eğitim programının anne-çocuk etkileşiminin kalitesinde iyileşme sağlamasının yanı sıra annelerin ebeveynlik öz-yeterliklerini önemli ölçüde arttırdığını göstermiştir. Tucker ve arkadaşlarının (1998) çalışmalarında da davranışçı ebeveyn eğitim programının annelerin ebeveynlik öz-yeterliklerini arttırmada etkili olduğu ortaya konulmuştur. Bu artış uygulanan eğitim programından bir yıl sonra yapılan izleme çalışmasında değişiklik göstermemiştir. Hindin (2001) tarafından yapılan çalışmada ise çocuklarının yiyecek tercihlerinde televizyon reklamlarının etkilerini konu edinen "Head Start" programına katılan

ebeveynlere medya okur-yazarlığı yoluyla verilen beslenme eğitiminin bu programı takip eden anneler üzerindeki birçok farklı etkisinin yanı sıra annelerin ebeveynlik öz-yeterlikleri üzerinde de önemli etkileri olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Melnyk ve arkadaşları (2001) tarafından yapılan çalışmada ebeveyn merkezli müdahale programının annelerin ebeveynlik öz-yeterliklerini arttırmada etkili olduğu bulunmuştur. Sofronoff ve Farbotko (2002) tarafından yapılan çalışmada da asperger sendromlu çocuğu olan ebeveynlere verilen ebeveynlik yönetimi eğitiminin annelerin ebeveynlik öz-yeterliklerini arttırmada etkili olduğu görülmüştür. Bu artış eğitimden dört hafta ve üç ay sonra yapılan ölçümlerde değişiklik göstermemiştir. Gross ve diğerlerinin (2003) yaptıkları çalışmada ise Chicago'da düşük gelirli ailelerin çocuklarını gönderdikleri gündüz bakım merkezlerinde 2-3 yaşlarındaki çocukların öğretmenleri ve ebeveynlerine uygulanan 12 haftalık ebeveyn eğitim programının ebeveynlerin ebeveynlik öz-yeterliklerini arttırmada etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Landy ve Menna (2006) tarafından yapılan çalışma, 3-6 yaşları arasındaki saldırgan ve uyumsuz çocukların annelerine verilen grup eğitiminin eğitim programına katılan ebeveynlerin ebeveynlik öz-yeterliklerinde kontrol grubuna göre önemli bir farklılık oluşturduğunu, programa katılan ebeveynlerin ebeveynlik öz-yeterliklerinde anlamlı düzeyde bir artış sağladığını göstermiştir. Son olarak, Bloomfield ve Kendal (2010) tarafından yapılan çalışma çerçevesinde ebeveynleri, çocuklarının davranışlarını yönetebilecekleri stratejileri araştırmaya, tartışmaya ve uygulamaya teşvik eden "123 Magic" adlı grup tabanlı bir ebeveynlik eğitim programının ebeveynlerin ebeveynlik öz-yeterliklerini geliştirmede etkili olduğu görülmüştür.

Ebeveynlik öz-yeterliğini arttırmak amacıyla yapılan birçok ebeveyn eğitim programının da bu araştırmanın sonucunu destekleyecek şekilde anne babaların ebeveynlik öz-yeterliklerini arttırmada etkili sonuçlar verdikleri görülmektedir. Bu araştırmanın, üzerinde durulan diğer çalışmalardan farklı ise ilkokul 1. sınıf öğrencilerinin annelerine yönelik olarak hazırlanmış bir programın annelerin ebeveynlik öz-yeterlikleri üzerindeki etkisinin ele alınmasıdır. Çocuklarının eğitim hayatına başladıkları oldukça stresli bir dönemde ebeveynlere destek vermek ve ebeveynlik öz-yeterliklerini geliştirmek amacıyla gerçekleştirilen programda annelere, çocuk gelişimi ve eğitiminin yanı sıra çocuklarının okul başarısına nasıl katkıda bulunabileceklerine ilişkin bilgiler verilmiştir. Program aracılığıyla annelerin çocuklarının hem bireysel hem de akademik gelişimlerini anlayıp onlara yardımcı olmaları ve okul ile iletişimlerinin artmasına katkı sağlayacak nitelikte çalışmalar gerçekleştirilmiştir.

Bu araştırma çerçevesinde gerçekleştirilen ebeveyn eğitimi çalışması okullardaki psikolojik danışma ve rehberlik hizmetleri içerisinde ebeveynlere yönelik olarak

gerçekleştirilen bir çalışmadır. Ülkemizde psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerinde gerçekleştirilmeye çalışılan gelişimsel rehberlik anlayışı ancak kapsamlı gelişimsel rehberlik programları ile etkili bir şekilde yürütülebilir. Kapsamlı gelişimsel rehberlik programları, öğrencinin gelişimsel ihtiyaçlarına yönelik düzenlemeleri kapsarken onu çevresiyle bir bütün olarak ele almayı hedeflemektedir. Bu nedenle sadece çocuklarla gerçekleştirilen rehberlik çalışmaları yeterli olmamakta, bu çalışmalara çocuğun çevresi ve ailesinin dahil edilmesi gerekmektedir. Aile, çocuğa en yakın olan ve çocuğun en uzun süre etkileşimde bulunduğu dolayısıyla çocuk üzerinde en fazla etkiye sahip olan çevredir. Bu durum, rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri çerçevesinde çocuk üzerinde en fazla etkiye sahip olan ebeveynler ile konsültasyon çalışmaları yapılmasının gerekliliğini ortaya koymaktadır. Ebeveyn konsültasyonu çalışmalarında çocukların içerisinde bulundukları gelişim dönemleri ve bu dönemde yaşanabilecek sorunlar gibi konularla ilişkili olarak ebeveynlerin bilgilendirilmesi ve aile ile işbirliği içerisinde çalışılması önemlidir. Bu çerçevede ele alınan anne-baba eğitimleri psikolojik danışmanların konsültasyon rollerini içine alan ve ebeveynler üzerinde doğrudan etki yaratabilecek uygulamalardır. Bu çalışma kapsamında hazırlanan Ebeveyn Eğitim Programı da okullarda çalışan psikolojik danışmanların konsültasyon çalışmalarına kaynaklık edebilecek nitelikte bir program olması yönüyle önem taşımaktadır.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1. Sonuç

Araştırma sonucunda elde edilen bulgulara dayalı olarak ulaşılan sonuç şu şekildedir:

Ebeveyn Eğitim Programı, eğitim programına katılan annelerin etkili anababalık yapabilme becerilerine ilişkin öz-yeterliklerini arttırmada ve bu etkiyi sürdürmede etkili bir programdır.

Ebeveyn Eğitim Programı, eğitim programına katılan annelerin eğitime aktif katılabilme becerilerine ilişkin öz-yeterliklerini arttırmada ve bu etkiyi sürdürmede etkili bir programdır.

Ebeveyn Eğitim Programı, eğitim programına katılan annelerin ebeveynlik öz-yeterliklerini arttırmada ve bu etkiyi sürdürmede etkili bir programdır.

5.2. Öneriler

Ebeveyn Eğitim Programı, özellikle ilkokul 1. sınıf öğrencilerinin annelerine çocuklarının okul hayatına uyum sağlarken ebeveynlik öz-yeterliklerini arttırmalarına

katkı sağlayacak bir rehberlik çalışması olarak uygulanabilir.

Ebeveyn Eğitim Programı, 1. sınıf öğrencilerinin ebeveynlerinin yanı sıra ilkokul öğrencilerinin ebeveynlerine de uygulanabilir.

Programa sadece anneler dahil edilmiştir. Eğitim programına babaların da katılımı sağlanarak Ebeveyn Eğitim Programı'nın babalar üzerindeki etkililiği de incelenebilir. Ayrıca, eşlerin birlikte katılımı sağlanarak programın anneler ve babalar üzerindeki etkililiği karşılaştırılabilir.

Programa katılan annelerdeki değişimin çocuklar üzerindeki yansımaları ve bu şekilde programın dolaylı olarak çocuklar üzerindeki etkisi test edilebilir.

Araştırmanın tekrarlanması durumunda deney grubunun yanında kontrol ve plasebo grupları da kullanılabilir.

Deneysel çalışmanın etkisinin daha uzun süre kalıcılığını sürdürebilmesi için oturumlar sonlandıktan sonra izleme ölçümleri arasında ara oturumlar düzenlenebilir. Ara oturumların düzenlenmesiyle Ebeveyn Eğitim Programı'nın daha kalıcı nitelikte bir etki oluşturması sağlanabilir.

KAYNAKÇA

Ardelt, M. and Eccles, J. S. (2001). Effects Of Mothers'Parental Efficacy Beliefs And Promotive Parenting Strategies On Inner-City Youth. Journal Of Family Issues, 22(8), 944-972.

Bandura, A. (1997). Self-Efficacy: The Exercise Of Control. New York: Freeman.

Bilgin, M. (1990). Ankara Merkez İlçelerindeki Ortaokullarda Okul ve Ailenin İşbirliği ve Sorunları. Yayınlanmamış doktora tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Bloomfield, L. and Kendall, S. (2010). Audit As Evidence: The Effectiveness Of '123 Magic' Programmes. Community Practitioner. 83 (1), 26-29.

Bor, W. and Sanders, M. R., (2004). Correlates of Self-Reported Coercive Parenting of Preschoolaged Children at High Risk for The Development of Conduct Problems. Australian and New Zealand Journal of Psychiatry, 3 (9), 738-745.

Büyüköztürk, Ş. (2009). Sosyal Bilimler için Veri Analizi El Kitabı. (7. Baskı). Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Coleman, P. K. (1998). Maternal Self-Efficacy Beliefs As Predictors Of Parenting Competence And Toddlers'Emotional, Social And Cognitive Development. Unpublished doctoral dissertation. The Eberly College Of Arts And Sciences. West Virginia University, Mongantown.

Coleman, P. K. and Karraker, K. H. (1997). Self-Efficacy And Parenting Quality: Findings and Future Applications. Developmental Review, 18, 47–85.

Coleman, P. K. and Karraker, K. H. (2003). Maternal Self-Efficacy Beliefs Competence in Parenting and Toddler's Behavior and Developmental Status. İnfant Mental Health Journal, 24 (2), 126-148.

Desjardin, J. L. (2006). Family Empowerment: Supporting Language Development İn Young Children Who Are Deaf Or Hard Of Hearing. The Volta Review, 106 (3), 275-298

Diken, İ. ve Diken, Ö. (2008). Turkish Mother's Verbal Interaction Practies And Self Efficacy Beliefs Reparaling Their Children With Expensive Language Delay. International Journal Of Special Education, 23(3), 110-117.

Elibol, F. (2007). 12-36 Aylar Arasında Çocukları Olan Annelere Verilen Grup Eğitiminin Annelerin Anne-Babalık Görevlerinde Öz Yeterliliklerine Yönelik Katkısının

İncelenmesi. Yayınlanmış doktora tezi. Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Hindin, T. J. (2001). A Media Literacy Nutrition Education Curriculum for Head Start Parents About The Effects of Television Advertising on Their Children's Food Requests, A Thesis Colombia University. New York .

Gross, D., Fogg, L. and Tucker, S. (1995). The Efficacy of Parent Training for Promoting Positive Parent-Toddler Relationships. **Res Nurs Health**, 18 (6), 489-499.

Gross, D., Louis, F., Webster-Stratton, C., Garvey, C., Julion, W. and Grady, J. (2003). Parent Training of Toddlers in Day Care in Low-Income Urban Communities. Journal of Consulting and Clinical Psychology, 71 (2), 261-278.

Grusec, J. (2007). Parents Attitudes and Beliefs: Their Impact on Children's Development. Encyclopedia on Early Childhood Development. 22.01.2012 tarihinde http://www.child-encyclopedia. com/documents/GrusecANGxp.pdf adresinden indirilmiştir.

Hess, C. R., Teti, D. M. and Hussey, B. (2004). Self-Efficacy and Parenting of High-Risk Infants: the Moderating Role of Parent Knowledge of Infant Development. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 25 (4), 423-437.

Jones, T. L. and Prinz, R. J. (2005). Potential Roles Of Parental Self-Efficacy In Parent And Child Adjustment: A Review. Clinical Psychology Review, 25, 341–363.

Junttila, N., Vauras, M. and Laakkonen, E. (2007). The Role Of Parenting Self-Efficacy In Children's Social And Academic Behavior. European Journal of Psychology of Education, 22, 41-61.

Kaner, S. (2007). Öğretmenlerin ve Anne-Babaların Öz-Yetkinlik İnançları, Tükenmişlik Algıları ve Çocukların Problem Davranışları. Ankara Üniversitesi. Bilimsel Araştırma Projesi. Ankara.

Kaya, Ö. (1992). Annelere Verilen Eğitimin Çocuklarına Karşı İstenmedik Tutumlarına Etkisi. Yayınlanmamış doktora tezi. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Landy, S. and Menna, R. (2006). An Evaluation of A Group Intervention for Parents with Aggressive Young Children: Improvements in Child Functioning, Maternal Confidence, Parenting Knowledge and Attitudes. Early Child Development and Care, 176 (6), 605-620.

Melnyk, B. M., Alpert-Gillis, L., Feinstein, N. F., Fairbanks, E., Schultz- Czarniak, J., Hust, D., Sherman, L., LeMoine, C., Moldenhauer, Z., Small, L., Bender, N. and Sinkin. R. A. (2001). Improving Cognitive Development Of Low-Birth-Weight Premature Infants With The COPE Program: A Pilot Study Of The Benefit Of Early NICU Invertention With Mothers. Research in Nursing &Health, 24, 373-389. Nazlı, S. (2011). Kapsamlı Gelişimsel Rehberlik Programları. Ankara: Anı Yayıncılık.

Öğretir, A. D. (2004). Pozitif Düşünmeye Dayalı Grup Eğitimi Programının Annelerin Benlik Algısı, Eşlerine ve Çocuklarına Yönelik Tutumları İle Kendini Denetleme Becerisi ve Otomatik Düşünceleri Üzerinde Etkisi. Yayınlanmış doktora tezi. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Özgüven, İ. E. (2001). Ailede İletişim ve Yaşam. (1. Basım). Ankara: Pdrem Yayınları.

Pisterman, S., Firestone, P., McGrath, P., Goodman, J. T., Webster, I., Mallory, R. and Goffin, B. (1992). The Effects of Parent Training on Pareting Stress and Sense of Competence. Canadian Journal of Behaviour Science, 24 (1), 41-58.

Porter, L. (2008). Teacher-Parent Collaboration: Early Childhood To Adolescence. Melbourne: ACER.

Salonen, A. H., Kaunonen, M., Åstedt-Kurki, P., Järvenpää, A. L., Isoaho, H. and Tarkka, M. T. (2009). Parenting Self-Efficacy After Childbirth. Journal of Advanced Nursing, 65 (11), 2324-2336.

Salonen, A. H., Kaunonen, M., Åstedt-Kurki, P., Järvenpää, A. L. and Tarkka, M. T. (2008). Development Of An Internet-Based Intervention For Infants'Parents. Journal of Advanced Nursing, 64 (1), 60-72.

Sanan Şenbay, Ö. (2004). Anne Babaların Çocuklarının Okul Başarılarına Yardımcı Olma Konusundaki Tutum ve Beceri Algılarını Geliştirici Bir Eğitim Programı. Yayınlanmış yüksek lisans tezi. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Senemoğlu, N. (2005). Gelişim Öğrenme ve Öğretim. (12. Baskı). Ankara: Gazi Kitabevi.

Scheel, M. J. and Rieckmann, T. (1998). An Empirically Derived Description Of Empowerment for Parents of Children Identified as Psychologically Disordered. The American Journal of Family Therapy, 26, 15-27.

Sofronoff, K. and Farbotko, M. (2002). The Effectiveness of Parent Management Training To Increase Self-Efficacy In Parents of Children With Asperger Syndrome. Autism, 6(3), 271-286.

Teti, D. M. and Gelfand, D. M. (1991). Behavioral Competence Among Mothers Of Infants In The First Years: The Mediational Role Of Maternal Self-Efficacy. Child Development, 62, 918-929.

Tezel Şahin, F. ve Ersoy, Ö. (1999). 0-6 Yaş Döneminde Anne-Baba Eğitim Önemi. Mesleki Eğitim Dergisi, 1(1), 58-62.

Tezel Şahin, F. ve Özbey, S. (2007). Aile Eğitim Programlarına Niçin Gereksinim Duyulmuştur? Aile Eğitim Programları Neden Önemlidir?. Aile ve Toplum Dergisi, 12, 7-12.

Townsend, M. and Choi, S. F. (2004). Reading Achievement In New Zealand: Effects Of Self-Efficacy And Children's Motivation. British Educational Research Association Annual Conference, University of Manchester, 16-18 September 2004.

Tucker, S., Gross, D., Fogg, L., Delaney, K. and Lapporte, R. (1998). The long-term efficacy of a behavioral parent training intervention for families with 2-years-olds. Research in Nursing and Health, 21, 199-210.

Yavuzer, H. (1996). Çocuk Psikolojisi. (13. Basım). İstanbul: Remzi Kitabevi.

Yavuzer, H. (2005). Anne-Baba ve Çocuk. (18. Basım). İstanbul: Remzi Kitabevi.

Yörükoğlu, A. (2000). Çocuk Ruh Sağlığı. (24. Basım). İstanbul: Remzi Kitabevi.